

Termini un interpretācijas

Dr.art. Miervaldis Mozers

Cicerona balvas žūrijas atbildīgais sekretārs

2011.gada ceremonijas un simpozija ievadam

Ciceroni definīciju plaknēm dod trešo – augšupvirzošo dimensiju. Mērfiji tās piepilda lejup. Ciceroniem virs likumīgās definīcijas vienmēr būs goda vārds, cilvēka cieņa. Mērfijs zem definīcijas pats slēpsies un taisnosies. Viņus atšķirt palīdzētu vienotāki termini, kompaktākas definīcijas. Un tomēr, jo tālāk pasaule virzās uz visāda veida tuvumu, jo tieši tuvplānos redzam, kā termini sairst. Arī tādēļ, ka tiek piebāzti ar pretrunīgām definīcijām. Piemēram.

Tiesiskums. Politiskā atbildība. Konsolidācija (no Cicerona laika latīņu valodas – nostiprināšana) jau pāris gadus, arī ārpus Latvijas budžeta veidošanas izpratnē, galvenokārt tiek saprasta kā pakļaušanās nežēlīgam ārējam spiedienam. Kurā definējumā ir patiesība? Tautas vai valūtas fonda?

Vai problēma ir definētājos vai definīciju skaidrotājos? Kur problēma, kas, starp citu, ir grieķu, jā, grieķu valodas izcelsmes vārds. Un kāpēc arī par mūsu problēmu ir kļuvusi nevis valoda, bet grieķu valsts?

Varbūt gan viņiem tur, gan te mums, kas miksējam vārdus – mīlu, zemi, šo valsti – ir vērts atskatīties uz Aristoteli, kurš attīstot Platona valsts teoriju, definēja, ka labās valsts iekārtas ir monarhija, aristokrātija un **politija**, bet sliktās – tirānija, oligarhija un demokrātija. Sliktās, tātad

– oligarhija un demokrātija. Bija laikam iztēlojies kādu vējainu valstiņu jūras krastā...

Latvijas valsts oficiālajā apzīmējumā nosaukums „republika” ir Aristoteļa lietotā vārda **politija** latīņu tulkojums. To veica Senās Romas valsts darbinieks Cicerons, kas dzīvoja no 106. līdz 43.gadam pirms Kristus dzimšanas.

Ar labo politiju, nevis sliktu demokrātiju, Aristotelis bija domājis tādu valsts iekārtu, kura pastāv, ja visi tās iedzīvotāji patiešām interesējas par savas valsts lietām un vienmēr dara visu viņiem iespējamo, lai šīs lietas uzlabotu.

Tātad pie mums valda šī Aristoteļaprāt ne pārāk labā demokrātija, bet valsts iekārta ir jaukā politija, kuras tulkojums ir republika. Vai Cicerona tulkošanas dēļ zūd cilvēku augstā iesaiste valsts lietās – minētā Aristoteļa termina būtība? Kādu saturu nes republika – mūsdienu Latvija? Kā labāk to definēt – lai nebūtu pārpratumu un iebildumu ne ielas pretimnācējam, ne prombraucējam no mūsu valsts? Es aicinu šodienas simpozijā meklēt atbildi!

Kurā brīdī un kāpēc pat starptautisku terminu čaulas te tiek piepildītas ar citu, pat absurdu saturu? Okupācija bija, okupantu nav.

Zinātnē saka, ka lielākā daļa strīdu nāk no nesaprašanās par definīcijām. Sadzīvē no tā – kaušanās, pasaulē – kari. Politikā pārbāztie un modificētie termini mēdz kļūt par savdabīgām kājnieku mīnām, kas iznīcina sevi un nevainīgos.

Un tomēr ir kāda prasme, kāds talants, kas šajā aizvietoto terminu pasaulē dažiem cilvēkiem ļauj neapmaldīties un palīdzēt apkārtējiem saskatīt norišu patieso jēgu un būtību. Visos laikos. Tie ir mūsu sabiedrības cieņas – Cicerona balvas un Goda nosaukuma saņēmēji.

Šogad starp viņiem ir tādi, kuri pirms vairāk nekā 20 gadiem, dzirdēdami tos pašus šodienas vārdus – tiesiskums, atbildība, brīvprātīga iestāšanās – zināja, ka tie ir pielaišāmi ar nāves ūdeni. Zināja, lika pie lūpām, bet nedzēra. Cilvēka dzīvības vārdā viņi gāja skolās un amatos. Arī to varēja saukt par nevardarbīgo pretošanos, jo tā bija nepakļaušanās ar prātu. Ar ilgstošu savas apjēgas uzkrājumu, kas dažkārt izlauzās ārēji negaidītā, bet iekšēji ļoti pamatotā rīcībā.

Neapstrīdami mierīgā. Piemēram, caur atvainošanos. Ne katru dievs ir apveltījis ar spēju atvainoties.

Tad, kad tuvojas pārspēks, kas draud pat ar asinsizliešanu, ir vajadzīgs Cicerons. Starpnieks, sarunvedējs cilvēku dzīvības vārdā gan ar ārējiem ienaidniekiem, gan paša augstāko personisko uzstādījumu, kas katram cilvēkam ir sirdī. Cicerons dievnamā, valdības un tiesas mājā. Tāda asa vajadzība bija pirms 20 gadiem.

Un ir arī šodien, kad finanšu Eiropa nupat sāk raudzīt pēc kāda jauna Noasa šķirsta, kad finanšu Latvija konsolidējas, jācer, pēdējo reizi. Kad mūsu vadoņi, arī žurnālisti mulst daudzo nezināmo priekšā, bet saprātīgs dialogs ar lielvalstu un kaimiņvalstu vadītājiem, kā arī iekšējo pretspēku ir mazdūšīgs. Tagad katram no mums individuāli ļoti ir vajadzīgs tas, ko saka un dara Egils Levits, Juris Rubenis, Tālavas Jundzis, Anatolijs Gorbunovs, Boriss un Ināra Teterevi. Katrs savā kapacitātē un profesionalitātē.

Šīs balvas, attiecīgo goda nosaukumu un titulu piešķiršana konkrētiem cilvēkiem nenozīmē viņu biogrāfiju vērtēšanu. Izceļot viņu veikumu, mēs iezīmējam virzienu, kas ir atbalstāms. Latvijas valsts un tās cilvēku ilgas un mērķus viņi kondensē vienotā veselumā. Tāpat kā līdzšinējie Cicerona balvas ieguvēji.

Rit Latvijas faktiskās neatkarības 21.gads, ir patīkami šajā zālē redzēt tik daudzus tos, kas šo nepavisam ne vienkāršo lietu ir izauklējuši, un tos, kas arī tagad strādā, lai 21. neatkarības gads mums nestu šajā ciparā iekodēto veiksmi.